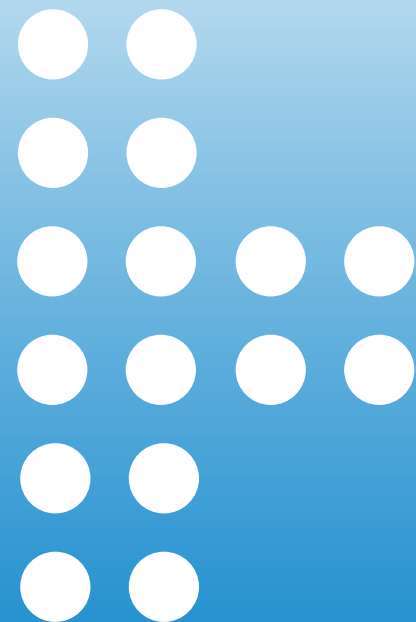

BEFOGADÁS ÉS SOKSZÍNŰSÉG STRATÉGIA

2021-2027

IMPRESSZUM

Készítette:

TEMPUS KÖZALAPÍTVÁNY ERASMUS+ PROGRAMIRODA, 2022

Szakértőként közreműködött:

DR. FAZEKAS ÁGNES SAROLTA, FEHÉR BORÓKA, GYÖNGYÖSI KATALIN, SVASTICS KÁRMEN

Grafikai tervezés, tördelés:

SEBESTYÉN SZILVIA

TARTALOM

A Stratégia célja	4
Fogalomtár	4
Az Európai Bizottság ajánlásai	6
Az inklúzió vonatkozásában releváns hazai stratégiák	7
Helyzetelemzés - kérdőíves felmérésünk eredményei	8
Köznevelés	9
Szakképzés	9
Felnőtt tanulás	10
Felsőoktatás	11
Ifjúság	12
Az egyes szektorokra vonatkozó javaslatok	14
Köznevelési szektor	14
Szakképzési szektor	14
Felnőtt tanulási szektor	15
Felsőoktatási szektor	15
Ifjúsági szektor	16
Kommunikáció	18
Cselekvési terv, nyomon követési lehetőségek	19

A Stratégia célja

Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2021/817 rendelete (2021. május 20.) az Erasmus+ elnevezésű uniós oktatási és képzési, ifjúsági és sportprogram létrehozásáról¹ nemcsak annak célkitűzéseit, a részvétel lehetőségeit határozza meg, hanem megerősíti azokat az alapvető európai értékeket, amelyek a Programban nagy szerepet játszanak. **Az esélyegyenlőség biztosítása, a társadalmi befogadás erősítése, a kontinens kulturális és nyelvi sokszínűségének megismertetése** kiemelt jelentőséggel bír a 2021-2027 közötti programszakaszban, annak érdekében, hogy minél szélesebb kör részesülhessen az Európai Unió által finanszírozott programok előnyeiből.

A minél hatékonyabb megvalósítás érdekében a Nemzeti Irodáknak, a munkatervük részeként stratégiát kell kidolgozniuk. Az említett elvek érvényre juttatását a „Végrehajtási iránymutatások az Erasmus+ és az Európai Szolidaritási Testület befogadási és sokszínűségi stratégiájához”² dokumentum támogatja. Ennek célja, hogy a szervezetek/intézmények szélesebb köre számára biztosítsa a hozzáférést a finanszírozási lehetőségekhez, illetve hogy a program nagyobb arányban és sikeresebben érjen el kevesebb lehetőséggel rendelkező résztvevőket. Emellett kialakításra kerül egy keretrendszer a programon keresztül támogatott, társadalmi befogadással és sokszínűséggel foglalkozó projektek számára.

Jelen stratégia célja, hogy segítsen azoknak az akadályoknak a leküzdésében, amelyekkel a különböző célcsoportok a programokba történő bevonásuk során szembesülhetnek. Ennek érdekében kérdőíves kutatással kerestük meg a Programban résztvevőket vagy az utána érdeklődőket, illetve az egyes oktatási szektorok szakértőit. A stratégia alkotása során a helyzetelemzés részeként feltérképeztük az egyéb, hazai szinten elérhető lehetőségeket. A kutatásra érkezett válaszok alapján a szakértők javaslataival, iránymutatásaival kiegészítve cselekvési tervet készítettünk, amely rövidebb és hosszabb távú célokat fogalmaz meg a programok egészére és az egyes szektorokra vonatkozóan is.

Fogalomtár

Inklúzió

Befogadás. Minden szereplő a működésében, rendszereiben figyelembe veszi a hátrányos helyzetű résztvevő speciális igényeit. Ehhez kapcsolódóan tiszteletben tartja és egyéni módszerek, személyi és tárgyi feltételek biztosításával reagál a speciális szükségletekre, tevékenységeit azokhoz maximális igazodásával alakítja.

Sokszínűség

A stratégia összefüggésében a sokszínűség különféle különbségekre utal. Európa kulturális, nyelvi, vallási sokszínűségén túlmutatóan más szempontokat is figyelembe vesz. A „kevesebb lehetőséggel rendelkező emberek” fogalom meghatározásában foglaltak szerint különböző fogyatékosokra/képességekre, képzettségi szintekre, társadalmi

hátterekre, gazdasági helyzetekre, egészségi állapotokra vagy a származási helyre is utal. Az Erasmus+ és az Európai Szolidaritási Testület programjai elismerik a sokszínűséget annak érdekében, hogy a különbség inkább a tanulás pozitív forrásává váljon.

Integráció

Az integráció során – más szóval élve – beengedés valósul meg. Ilyenkor a társadalom, az intézmények, szervezetek teret, esélyt, lehetőséget adnak a hátrányos helyzetű személyek számára, azonban nem nyújtanak teljes körű támogatást. Rendszereiket, működésüket nem változtatják meg a speciális igényekhez alakítva.

Kevesebb lehetőséggel rendelkező személyek

Olyan személyek, akik gazdasági, társadalmi, kulturális, földrajzi vagy egészségügyi okokból, migráns háttérük miatt vagy olyan okokból, mint például fogyatékoság vagy tanulási nehézségek, vagy bármely egyéb okból - beleértve az Európai Unió Alapjogi Chartájának 21. cikke szerinti megkülönböztetés alapjául szolgáló okot is -, olyan akadályokkal szembesülnek, amelyek megakadályozzák őket abban, hogy ténylegesen hozzáférjenek a program keretében fennálló lehetőségekhez.³

Célcsoportok

A fő célcsoportok az életben kevesebb lehetőséggel rendelkező emberek, akik emiatt a társaikhoz képest hátrányos helyzetben vannak a programokban és/vagy az oktatási és képzési rendszerekben való részvétel tekintetében.

Akadályok

Az Európai Bizottság által meghatározott, a hozzáférhetőséget és a megszólítást akadályozó tényezők a következők lehetnek:

- fogyatékoságok (fizikai, mentális, érzékszervi stb.);
- egészségügyi problémák (súlyos vagy krónikus betegségek, fizikai vagy mentális kihívások stb.);
- oktatási és képzési rendszerekkel kapcsolatos akadályok (tanulási nehézségek, korai iskolaelhagyás, NEET, alacsonyán képzett felnőttek stb.);
- kulturális különbségek (nemzetiségi csoportokhoz tartozó személyek);
- társadalmi akadályok (alacsony szociális készségek, korábbi bűnelkövetés vagy szerhasználat, speciális családi körülmények stb.);
- gazdasági akadályok (alacsony jövedelem, adósság, munkanélküliség, hajléktalanság stb.);
- a hátrányos megkülönböztetéshez kapcsolódó akadályok (nem, származás, kor, vallás, világnézeti meggyőződés stb. alapján hátrányos helyzetű megkülönböztetés vonatkozásában veszélyeztetett csoportok);
- földrajzi akadályok (leszakadó térségek, nem megfelelő infrastruktúra, kevésbé fejlett régiók stb.).

¹ Forrás: L_2021189HU.01000101.xml (europa.eu)

² Forrás: Implementation guidelines - Erasmus+ and European Solidarity Corps Inclusion and Diversity Strategy | Erasmus+ (europa.eu)

³ Forrás: L_2021189HU.01000101.xml (europa.eu)

⁴ Forrás: Implementation guidelines - Erasmus+ and European Solidarity Corps Inclusion and Diversity Strategy | Erasmus+ (europa.eu)

Az Európai Bizottság ajánlásai⁵

A Nemzeti Irodák kiemelt szereppel bírnak a projektmegvalósítók támogatásában, az inkluzív szemlélet erősítésében. Fontos, hogy az általános irányelveket betartása mellett a saját nemzeti sajátosságaihoz is rugalmasan alkalmazkodjanak. Feladatuk a figyelemfelhívás, és az elérhető lehetőségek közvetítése a kevesebb lehetőséggel rendelkező csoportok számára, a célcsoportokkal dolgozó szervezeteken, valamint az érintett csoportokra szabott üzeneteken keresztül. A Nemzeti Irodák számára ajánlott a saját működésük, tevékenységeik áttekintése is a hozzáférhetőség és befogadás szempontjából, pl. hozzáférhető, akadálymentes rendezvények, jelnyelvi tolmács vagy feliratok biztosítása, akadálymentes honlapok és információk kiadványok megalkotása révén, illetve indokolt esetben élettapasztalati vagy érintett szakértők bevonása.

A Nemzeti Iroda szerepe az inklúzió erősítésében:

- **Informálás és figyelemfelhívás:** A Nemzeti Irodák fontos szereppel bírnak a tájékoztatás, információátadás vonatkozásában. Kommunikációs stratégiájukat célszerű az adott célcsoportokhoz, valamint a nemzeti sajátosságaihoz igazítani. Javasolt, hogy nyilvánosan és átláthatóan kommunikáljanak a befogadás és sokszínűség jegyében készített terveikről és a témában támogatott projektekről. Szükséges, hogy megfelelő és hozzáférhető információk kiadványokat készítsenek, valamint hogy különböző formákban és csatornákon keresztül törekedjenek a társadalmi befogadás területén aktív szervezetek elérésére. A kiadványok, tájékoztató anyagok (pl. videók) esetében fontos a jól érthető nyelvezet, akár jelnyelv, felirat alkalmazása, valamint a jó gyakorlatok bemutatása, a kapcsolatépítésre vonatkozó lehetőségek biztosítása.
- **Támogató megközelítés:** Szükséges, hogy a Nemzeti Irodák rendszeres támogatást nyújtsanak a befogadás és sokszínűség témájú projektek megvalósítói számára a projekt teljes ideje alatt. Különösen fontos ez az új szervezetek és a kevesebb lehetőséggel rendelkező résztvevők esetében. A támogatásnak különböző eszközei lehetnek: konzultációk, projektlátogatások, közösségi média, e-mailek stb. Szükséges, hogy a Nemzeti Irodák megfelelő személyi és pénzügyi forrást rendeljenek e célok mellé annak érdekében, hogy a támogatás hatékonyan és hosszútávon valósulhasson meg.
- **Stratégiaalkotás:** A Nemzeti Irodáknak egy Befogadás és sokszínűség stratégiát szükséges alkotniuk, amely elsősorban az adott ország sajátosságain alapul, de egyúttal összhangban van az európai stratégiákkal is. Ennek nyomán a Nemzeti Irodák meghatározhatnak saját elsődleges szempontokat, célcsoportokat, azonban más csoportokat nem zárhatnak ki, amennyiben azok részt kívánnak venni a Programokban. A munkatervnek ki kell térnie azokra a tevékenységekre, amelyek segítik a nemzeti, valamint az európai stratégiák megvalósítását is. A stratégiáról szükséges, hogy nyilvánosan is tájékoztatást nyújtsanak, valamint hogy átlátható szempontrendszert biztosítsanak, amikor inklúzió témájú projektek támogatásáról van szó.

- **Inklúziós munkatársak:** minden Nemzeti Irodának szükséges kijelölnie legalább egy inklúziós munkatársat, aki koordinálja a társadalmi befogadással kapcsolatos tevékenységeket a Nemzeti Irodán belül, valamint kapcsolatot tart a többi Nemzeti Irodával, a Bizottsággal és a Forrásközpontokkal.
- **Képzések szervezése, valamint kapcsolatépítési lehetőségek biztosítása szervezetek, a Nemzeti Iroda munkatársai és értékelő szakemberek számára:** A Nemzeti Irodáknak és a Forrásközpontoknak szükséges tréningeket, kapcsolatépítési és bemutató alkalmakat tartaniuk az inklúzió területén tevékenykedő szervezetek/intézmények számára, nemzetközi és nemzetek felett álló szinten egyaránt. A projekt-megvalósítók és a program képviselői közötti párbeszéd kölcsönös előnyökkel jár mindkét fél számára. A kapacitásnövelés és a kapcsolatépítés vonatkozásában a TCA-k szervezése fontos eszközként szolgálhat. Mindemellett szükséges a Nemzeti Irodák munkatársainak szakszerű képzése, valamint a pályázatokat értékelő szakemberek tréningje is annak érdekében, hogy minél inkább hozzáértő módon értékeljék az inklúzió témájú pályázatokat, projekteket. Érdemes lehet a szakértők és a kiértékelő bizottság körét kevesebb lehetőséggel rendelkező személyekkel is bővíteni.
- **Folyamatos nyomonkövetés és beszámolás:** A Nemzeti Irodáknak a Bizottság kérésére szükséges rendelkezésre bocsátania azokat az információkat, amelyek segítik figyelemmel kísérni a stratégia megvalósulását. A Nemzeti Irodáknak gondoskodniuk kell arról, hogy a tárolt információk a lehető legmegbízhatóbbak legyenek, valamint hogy a „jó gyakorlatként” népszerűsített inklúzió témájú projektek valóban magas színvonalat képviseljenek.
- **Összhang más programokkal:** A Nemzeti Irodáknak támogatniuk kell a pályázókat abban, hogy megtalálják a számukra legmegfelelőbb pályázat- vagy projekttypust, illetve kiegészítő támogatási formát a befogadás témájú projektjeik megvalósításához (pl. European Social Fund+, Horizon Europe, Digital Europe, Creative Europe stb.) Ennek érdekében a Nemzeti Irodáknak tájékoztatást kell nyújtaniuk a különböző elérhető pályázattípusokról a pályázók számára, hogy a kevesebb lehetőséggel rendelkező csoportok számára átjárást biztosítsanak a különböző lehetőségek között.

Az inklúzió vonatkozásában releváns hazai stratégiák

A Befogadás és sokszínűség stratégia megalkotása során kiemelten fontos, hogy a meghatározott lépések és irányelvek illeszkedjenek a különböző szektorok magyarországi jogszabályi, stratégiai hátteréhez, valamint azokhoz a kihívásokhoz, amelyek hazai szinten az egyes célcsoportok esetében hatványozottabban megjelenhetnek. A Stratégia alapelveit, irányait és a megfogalmazott lépéseket tehát a magyarországi stratégiákkal és társadalmi kérdésekkel összhangban szükséges megalkotni.

⁵ Forrás: Implementation guidelines - Erasmus+ and European Solidarity Corps Inclusion and Diversity Strategy | Erasmus+ (europa.eu)

Az egyenlő bánásmód követelményének szabályozása Magyarországon három szinten zajlik:

- az Alaptörvény általános érvénnyel mondja ki a hátrányos megkülönböztetés tilalmát;
- az Egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló 2003. évi CXXV. törvény (Ebkvtv.) részletes definíciókat ad (pl. zaklatás, jogellenes elkülönítés, megtorlás), valamint nevesíti a védett társadalmi csoportokat;
- számos ágazati jogszabály (pl. Munka Törvénykönyve, közoktatási és felsőoktatási törvények stb.) tovább értelmezi a rendelkezéseket és az adott területen érvényes szabályokat, intézkedéseket határoz meg.

A jelen Stratégia szempontjából fontosak lehetnek az oktatás és képzésre (27-29§), a foglalkoztatásra (21-23§) és az ún. esélyegyenlőségi tervekkel kapcsolatos előírások és rendelkezések is.

A különböző szektorok esetében az alábbi stratégiák és intézkedési tervek lehetnek irányadóak:

- Szakképzés 4.0 Stratégia (elfogadta a 1168/2019. (III. 28.) Korm. határozat): A szakmai képzés fejlesztésének három pillére a vonzó környezet, a karrier lehetősége és a naprakész tudású oktatók. A „Befogadás és sokszínűség stratégia 2021-2027” ez utóbbi kettőt közvetlenül befolyásolhatja a kevesebb lehetőséggel rendelkezők tanulói, illetve az őket oktató szakemberek esetében.
- Magyar Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia 2030 (MNTFS): A „Befogadás és sokszínűség stratégia 2021-2027” több ponton kapcsolódik az MNTFS által megjelölt beavatkozási irányokhoz (például „több oktatási szinthez is kötődő beavatkozási irányok”, ifjúsági ügyek, roma lányok és nők kiemelt célcsoport, foglalkoztatás és munkavállalás, területi egyenlőtlenségek stb.)
- Országos Fogyatékosügyi Program 2015-2025 (OFP): Az OFP legfontosabb alapelvei: a fogyatékos személyek teljes és hatékony társadalmi részvételének elősegítése, az érintettek véleményének becsatornázása minden őket is érintő ügyben, a hátrányos megkülönböztetés tilalma. A fogyatékos fiatalok szakképzése, valamint életpályája (ideértve a munkaerő-piaci elhelyezkedést, az élethosszig tartó tanulást és a tehetséggondozást) az OFP egyik beavatkozási területe. A fogyatékkal élő nők és lányok kiemelt célcsoportként jelennek meg.
- Az egész életen át tartó tanulás szakpolitikájának keretstratégiája a 2014/2020 közötti időszakra.
- Nők és Férfiak Társadalmi Egyenlőségét Elősegítő Nemzeti Stratégia - Irányok és Célok 2010-2021.
- 81/2009. (X. 2.) OGY határozat az Idősügyi Nemzeti Stratégiáról.
- Nemzeti Ifjúsági Stratégia 2009-2024.

Helyzetelemzés - kérdőíves felmérésünk eredményei

2021 végén az Erasmus+ Programiroda kérdőíves helyzetfelmérést végzett annak érdekében, hogy minél átfogóbb tudással rendelkezzen a projektmegvalósítók inklúzióval és annak akadályaihoz kapcsolatos tapasztalatairól, illetve a projektmegvalósítók és az érintett célcsoportok szükségleteiről. A beérkezett válaszok alapján látható, hogy melyek azok a területek, ahol a projektmegvalósítók a leggyakrabban ellenállásba ütköznek, és ahol a megfelelő eszközökkel előrelépés érhető el a kevesebb lehetőséggel rendelkező résztvevők projektekbe történő bevonását illetően. A felmérés során összesen 230 válasz érkezett, melynek eredményeit az alábbiakban szektorok szerinti bontásban közöljük.

Köznevelés

A köznevelési szektorban összesen 82 válasz érkezett: 39 válasz közép fokú oktatási intézményből, 29 alapfokú oktatási intézményből, 9 egyéb intézményből (pl. EGYMI, civil szervezet, egyesület stb.), 5 pedig óvodából. Összesen 16 megyéből töltötték ki a kérdőívet, budapesti és pest megyei többséggel (18-an és 13-an). A válaszadók meglátása szerint a kevesebb lehetőséggel rendelkező tanulók között leggyakrabban megjelenő hátrányok a tanulási- és magatartászavarok (68), a háztartásban élők alacsony jövedelme (65) és a szülők alacsony végzettsége vagy munkanélkülisége (40). A pályázatírás és a projekt tervezése során a válaszadók 86%-a tervezi kevesebb lehetőséggel rendelkező tanuló bevonását a projektbe. A bevonás akadályai között legnagyobb arányban a szülői támogatás hiánya, problémás családi háttér (48), az érintett tanulók motivátlansága (43) és az idegennyelvtudás hiánya (41) jelennek meg.

Azt illetően, hogy az érintett tanulóknak milyen jellegű segítségre lenne szüksége, számos különböző válasz érkezett. Különösen fontos lehet a szülők hozzáállásának javítása, szemléletük, nézőpontjuk formálása, hiszen sok esetben rajtuk múlik a tanulók részvétele a projektekben. A motiváció erősítése szintén lényeges, hiszen sok esetben a hátrányos helyzetű tanulók jövőképe, önbizalma hiányzik, illetve különböző készségeik (idegennyelvi, szociális, kommunikációs, konfliktuskezelési stb.) fejlesztése is előrelépést jelenthet. A tanórán kívüli felkészítés, felzárkóztatás, mentorálás biztosítása az önbizalmuk és motivációjuk erősödéséhez járulhat hozzá. A részvételük és a külön felkészítés extra kiadásokat generálhat, amely mindenképp az anyagi támogatás formáinak kiterjesztését teszi szükségessé, illetve ösztönző biztositása, a projektekhez kapcsolódó technikai eszközök nyújtása szintén motiválónak hathat. Fontos, hogy elegendő információval rendelkezzenek, illetve megismerhessék más projektben résztvevő tanulók tapasztalatait is.

A pedagógusok támogatását illetően több különböző lehetőség is felmerült. A válaszadók gyakran említik a túlterheltséget és időhiányt, valamint esetükben is megjelenik a motivátlanság. Az anyagi támogatás növelése a válaszadók meglátása szerint támogatást jelenthet a kevesebb lehetőséggel rendelkező tanulók bevonásakor, a külön felkészítő alkalmak biztosításakor. A motivációjuk erősítését szolgálhatja a különböző módszertanok elsajátítása (pl. módszertani ötlettár), tréningeken való részvétel, illetve a különböző készségeik, idegennyelvi tudásuk fejlesztése is. A tanulók szüleivel való szorosabb együttműködés előrelépést jelenthet a projektek tervezésekor és megvalósításakor is. Jó gyakorlatok, más intézmények tapasztalatainak megismerése bővítheti módszertanukat. Központi tájékoztató kiadványok révén informáltabbá válhatnak, és a szülők számára is átfogóbb információt tudnak nyújtani a projektek vonatkozásában. Könnyebbé tehető, ha az iskola vezetése támogató, és egyéb szakembereket is sikerül bevonni a projektmegvalósításba (pl. gyógypedagógus, iskolapszichológus).

Szakképzés

A szakképzési szektorban összesen 57 válasz érkezett. A válaszadók jelentős százaléka, 51 intézmény szakköznevelési, technikum vagy szakképző intézmény képviselőjeként válaszolt, így az innen érkező vélemények nagyobb arányban jelentek meg. A megyei megoszlás tekintetében összesen 17 megyéből töltötték ki a kérdőívet. Pest megyéből válaszoltak a legtöbben, amelyet Borsod-Abaúj-Zemplén, majd Zala megye követnek.

Azt illetően, hogy a célcsoport körében milyen akadályok jelennek meg a legnagyobb arányban, a háztartásban élők alacsony jövedelme (88%), a tanulási- és magatartászavarok (70%) illetve a szülők alacsony iskolai végzettsége, munkanélkülisége (70%) merültek fel a legtöbbször. A válaszadók 96%-a tervezi a kevesebb lehetőséggel rendelkező csoportok projektekbe történő bevonását a pályázatírás során.

A kevesebb lehetőséggel rendelkező csoportok bevonásakor a válaszadók megítélése szerint a legnagyobb akadályt az érintett tanulók nem megfelelő idegennyelvi tudása, a szülői támogatás hiánya, problémás családi háttér (67%) és a hátrányos helyzetű tanulók motivátlansága (63%) jelentik.

Arra vonatkozóan, hogy a kevesebb lehetőséggel rendelkező személyeknek milyen jellegű segítségre lenne szüksége ahhoz, hogy aktív részeseivé váljanak a projekteknek, sokféle válasz született. Sok esetben az anyagi támogatás formáinak kiterjesztése jelenthet megoldást. Többen kifejtették, hogy a szakképzésben tanulókat azért is nehéz bevonni a mobilitásokba, mert a családjuk támogatása érdekében különmunkát szükséges vállalniuk, a projektekben való részvétel pedig ezáltal anyagi veszteséggel járhat. A mobilitásokkal járó extra költségek szintén visszatartó erőként hathatnak, így számukra ösztöndíj biztosítása támogatást jelenthet. Gyakran alapvető felszerelésekkel, ruházattal sem rendelkeznek, melyet szintén szükséges biztosítani számukra. Az érintett tanulóknak külön felkészítésre, mentorálásra lehet szüksége, illetve a motivációjuk erősítése szintén lényeges, hogy nyitottá váljanak a részvételre. A nyelvtudás hiánya is sarkalatos problémaként jelenik meg. A BTMN-es (beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézségekkel küzdő) illetve SNI (sajátos nevelési igényű) tanulók számára az idegennyelv elsajátítása különösen nagy nehézséget jelent, amelyben a nyelvi kurzuson való részvétel sem feltétlenül segít, sőt, a sikertelen nyelvi tesztek az önbizalmukra rombolóan is hathatnak.

A tanulói motiváció erősítésében fontos szerepet töltenek be a szülők, akiket szintén szükséges előzetesen informálni, szülői értekezleten kellően tájékoztatni, a külföldi szakmai gyakorlat előnyeit hangsúlyozni számukra. Jó gyakorlatok, példák megismerése, a kellő szintű informáltság mind segítséget jelenthetnek.

Az oktatók szükségleteinek vonatkozásában több ponton hasonló válaszok születtek, mint a tanulók esetében. A nyelvtudás erősítése szintén fontos szempont lehet. A diákok általában nyitottabbak az osztályfőnökeik irányába, azonban idegennyelvtudás hiányában ők nem feltétlenül vesznek részt a projektekben. Fontos szempontként jelenik meg az anyagi támogatás kibővítése is. A projektek előkészítése, a diákok külön felkészítése, az ezzel járó többletmunka mind extra anyagi juttatást tesznek indokolttá. Emellett indokolt lehet az oktatók módszertani tudásának erősítése, jó gyakorlatok megismerése, felkészítő tréningeken, workshopokon való részvétel. Ez a motivációjukat is erősítheti, amelyet a válaszadók szintén szükségesnek tartanak.

Felnőtt tanulás

A felnőtt tanulási szektorban összesen 14 válasz érkezett. A válaszok 29% -a alapítványi fenntartású szervezettől, 21%-a vállalkozásoktól, 21%-a egyesületektől, 14%-a egyházi intézményektől, 14%-a egyéb intézményből (állami szektorhoz tartozó intézmények, nonprofit kft.) érkezett. Összesen 7 megyéből töltötték ki a kérdőívet. A megyei megoszlás tekintetében Pest megye felülreprezentált, a válaszok fele érkezett Budapestről (7). A többi választ beküldő megye kisebb arányban, de egyaránt képviseltették magukat: Szabolcs-Szatmár, Fejér, Csongrád-Csanád, Békés, Baranya, Bács-Kiskun.

A kérdésre, hogy mely hátrányos helyzetű csoportok jelennek meg legnagyobb arányban a szervezetek célcsoportjában, 9-en neveztek meg az alacsonyan képzett felnőtteket, 6-an a megváltozott munkaképességű vagy munkanélküli személyeket, a roma személyeket és NEET felnőtteket pedig 5-5 fő jelölte.

A pályázatírás során a válaszadók 93%-a tervezi kevesebb lehetőséggel rendelkező személyek bevonását a projektekbe. Azt illetően, hogy milyen akadályok merülnek fel az integrálás során, különböző válaszok születtek, a leggyakrabban tetten érhető akadályok mégis a motivátlanság, a különböző finanszírozási problémák, a nyelv-

tudása hiánya, valamint az érintett célcsoportok elérésének problémái. Többek között említésre kerülnek még a COVID-ból fakadó személyes találkozás akadályozottsága, a digitális készségek vagy a kapcsolatrendszer hiánya, a mobilitáshoz szükséges szabadság kivételének nehézségei és a nemformális tanulási lehetőségek elismertségének hiánya is.

Arra vonatkozóan, hogy a felnőtt tanulóknak milyen segítségre lenne szüksége ahhoz, hogy aktív részesei lehessenek a mobilitásoknak és a projekteknek, szintén változatos javaslatok születtek. A legnagyobb szükségletekként a mentorálás biztosítása (egyéni személyi segítőkön keresztül történő kísérés az önálló élet kialakítása és a különböző készségek fejlesztése érdekében), kiegészítő támogatások megteremtése, valamint a motiváció növelése jelentek meg. A nyelvtudás és digitális készségek fejlesztése, megfelelő információátadás és a nemformális tanulási lehetőségek elismerése szintén javaslatként fogalmazódnak meg.

Azt illetően, hogy a projektmegvalósítók számára mi jelenthet segítséget a kevesebb lehetőséggel rendelkező résztvevők bevonása tekintetében, az extra anyagi juttatások, a rendelkezésre álló eszközök bővítése merültek fel legnagyobb arányban, de többször említése kerül a módszertani fejlődés, mentorálás, a jó gyakorlatok megismerésének, valamint a kapcsolatrendszer bővítésének szükségessége (pl. egy szakmai közösség létrehozásával).

Felsőoktatás

Az Erasmus+ program 2020-ban lezárult előző programszakaszában a KA103-as felsőoktatási mobilitási programban a szociálisan hátrányos helyzetű hallgatók pályázhattak szociális kiegészítő támogatásra, melynek célja az volt, hogy a rászoruló hallgatók számára a havi ösztöndíjon felül többlettámogatást nyújtson a programban való részvételhez.

A Tempus Közalapítvány minden projektében a rendelkezésre álló költségkeretből elkülönített egy összeget erre a célra. Az elmúlt 7 projektében (2014-2020) összesen 4488 hallgató számára ítélte meg a kuratórium szociális kiegészítő támogatást, összesen 3 102 705 euró értékben. A projektevek tendenciáit figyelve a szociális támogatást igénylő hallgatók aránya egyre csökkent.

Az új programszakaszban a felsőoktatási szektorra vonatkozóan – az Európai Bizottság irányelveivel összhangban – ezért egy olyan új, bővített kritériumrendszert került kidolgozásra, amely nagymértékben szélesíti a pályázásra jogosultak körét, miközben figyelembe veszi a nemzeti sajátosságokat. Az előző programszakaszban átlagosan a kiutazó hallgatók 15%-a részesült kiegészítő támogatásban, az új szempontrendszer bevezetésével, a résztvevők 25%-a részesülne esélyegyenlőségi kiegészítő támogatásban.

A Tempus Közalapítvány 2021. júliusában küldte ki az inklúziót növelni célzó, feltáró kérdőívet azon 50 magyarországi felsőoktatási intézmény számára, amely részt vesz a KA131-es Erasmus+ programban. Összesen 36 válasz érkezett be az intézményi Erasmus+ koordinátorok részéről.

A válaszadók által leggyakrabban említett akadályozó tényezők a következők voltak:

- A mobilitásban való részvétel jelentős jövedelemkiesést okoz (dolgozó hallgatók).
- Társadalmi jellegű kihívások (pl. családosi, gyermeket nevelő résztvevők).
- A pályázó gazdasági helyzetében bekövetkezett hirtelen változás, aminek kapcsán még nem volt lehetőség az elérhető szociális támogatások érvényesítésére: váratlanul beálló keresőképtelenség.
- Oktatási és képzési rendszerekkel kapcsolatos kihívások (pl. esti, levelező szakos hallgatók).

A 2021. decemberében a Tempus Közalapítvány Kuratóriuma által elfogadott Esélyegyenlőségi koncepció a felsőoktatási mobilitási programokban részt vevő hallgatók számára elérhető kiegészítő támogatásokhoz több

hazai és nemzetközi szakmai forrás alapján került kidolgozásra: 2021-es Erasmus+ Pályázati Útmutatóban a kevesebb lehetőséggel rendelkező résztvevők jellemző akadályainak meghatározására javasolt szempontok, a korábban említett hazai felsőoktatási intézmények körében készült kérdőíves vizsgálat, az Oktatási Hivatal Eurostudent nemzetközi felsőoktatási hallgatói kérdőíves kutatása (A hallgatók és az intézmények sokfélesége a felsőoktatásban), valamint az Európai Bizottság által publikált Guidelines for Inclusive Mobility Promotion Supporting in- and outbound student mobility kiadvány.

Az esélyegyenlőségi támogatás célja, hogy a kiegészítő támogatás segítségével egyenlő lehetőséget biztosítson az egészségügyi, kulturális, társadalmi, gazdasági vagy földrajzi akadályokkal küzdő kiutazó hallgatóknak, hogy részt vehessenek Erasmus+ felsőoktatási mobilitásban. Az esélyegyenlőségi koncepció alapján készített esélyegyenlőségi pályázati felhívást a Tempus Közalapítvány Kuratóriuma 2022. február elején elfogadta. Február végéig a pályázati rendszer technikai háttérének véglegesítése mellett, a felsőoktatási intézmények szereplőinek felkészítése folyik, melynek célja, hogy az új esélyegyenlőségi koncepció minél szélesebb rétegekhez jusson el. Az új koncepció médiakommunikációja 2022. február második felében indult.

A hazai kutatási eredmények alapján a tanulmányi mobilitások csökkenésének egyik fő oka az anyagi források hiánya pályázói oldalról. Ezért az Európai Bizottság által megszabott kereteken belül a 2022/2023-as tanévtől a hallgatói támogatási ráták emelése van tervezve.

A 2021/2022-es tanévben a korábban szociális kiegészítő támogatás megújult formában érhető el a hallgatók számára: esélyegyenlőségi kiegészítő támogatás néven. 2022. márciusától nyújthatnak be pályázatot az érintett kiutazók: a jogosultsági szempontok jelentősen bővültek; a Program szabályok alapján nőtt a támogatás összege nőtt; a pályázás menete megváltozott.

A 2021/2022-es tanév pilot évnek tekinthető, az év tapasztalatai feldolgozásra kerültek és a tanulságokat beépítettük a 2022 nyár elején meghirdetendő 2022/2023-as kiegészítő támogatási pályázati felhívásokba. Az intézményi jelzések, a felmerülő igények és a rendelkezésre álló források függvényében bővíthetők a jogosultsági szempontok.

Ifjúság

Az ifjúsági szektorban a 289 megkeresésre 42-en küldtek választ a kérdésekre. A válaszadók túlnyomó többsége (34 kitöltő) a nonprofit szervezet, egyesület vagy nem kormányzati szervezet típust választotta, további 6 kitöltő fiatalok csoportjaként adta be válaszáat, míg 2 fő helyi, regionális vagy nemzeti szintű közintézmény képviselőjében töltötte ki a kérdőívet. A válaszok fele érkezett a közép-magyarországi régióból (Budapestről 17 db, további 4 db Pest megyéből), a második helyen pedig Csongrád-Csanád megye szerepel 6 kitöltővel. Szabolcs-Szatmár-Bereg megye 4, Hajdú-Bihar és Baranya megye egyaránt 3-3 válaszadóval képviseltette magát, Bács-Kiskun megye 2 fővel, míg Békés, Heves és Fejér megye csak 1-1 fővel.

Arra a kérdésre, hogy a szervezet célcsoportjának fiataljai között mely hátrányok jelennek meg a leggyakrabban, a legtöbben a gazdasági akadályokat (28 fő), kulturális és földrajzi akadályokat (25-25 fő) és az oktatási és képzési rendszerekkel kapcsolatos akadályokat, illetve a hátrányos megkülönböztetéshez kapcsolódó akadályokat említették (23-23 fő). A legkevesebben a fogyatékossgot (8 fő) és egészségügyi problémákhoz köthető akadályokat (5 fő) jelölték meg.

Szinte minden válaszadó (42-ből 39 fő) jellemzően kevesebb lehetőséggel rendelkező fiatalok bevonásával tervezi a pályázatírást és a projektek előkészítését során.

A kevesebb lehetőséggel rendelkező fiatalok nemzetközi mobilitási projektekbe való bevonásának legnagyobb akadályaként az érintett fiatalok idegennyelvi tudásának hiánya jelent meg (26 fő), emellett a fiatalok motiválatlanságát jelölte meg a válaszadók jelentős része (24 fő). Fontos megjegyezni azonban, hogy egy adott tevékenységgel kapcsolatos motiváció összetett jelenség, amit az egyéni belüli és rajta kívüli tényezők is befolyásolnak. A Program szempontjából csak azokra az alakító tényezőkre lehet fókuszálni, amelyekre a Nemzeti Irodának, illetve a fiatalokkal foglalkozó szakembereknek és szervezeteknek/intézményeknek hatása lehet.

További akadályokként a kevesebb lehetőséggel rendelkező fiatalok elérésével kapcsolatos nehézségeket említették (21 fő), de a szülői támogatás hiánya, a problémás családi háttér (17 fő) és a fiatalok nehéz anyagi helyzete (15 fő) is megjelent. A pályázati programokban (Erasmus+ ifjúság és Európai Szolidaritási Testület) elérhető támogatási összeg elégtelensége a felsorolt 8 akadály között mindössze a 6. helyen jelent meg (14 fő). A felsorolt akadályok közül kisebb hangsúllyal jelent meg a szervezeti kapacitás és/vagy kompetencia hiánya (12 fő) és az információk és módszertan hiánya a sikeres inklúzió vonatkozásában (7 fő). Ennek némiképp ellentmond, hogy a megoldást számos válaszadó a fiatalokkal foglalkozó szakemberek képzésében, valamint helyi szinten megfelelő számú és felkészültségű ifjúságsegítőben / ifjúsági munkásban látja, ami által hatékonyabban lehetne megszólítani és bevonni az érintett fiatalokat. Ezzel függ össze, hogy sokan az információk jelenőségét emelték ki, aminek szintén a felkereső ifjúsági munka lehet hatékony eszköze.

Arra a kérdésre, hogy a szervezeteknek milyen támogatásra volna szüksége ahhoz, hogy a projektekbe sikeresen vonjanak be kevesebb lehetőséggel rendelkező fiatalokat, szintén elsősorban módszertani jellegű javaslatokat fogalmaztak meg a válaszadók. A szakemberhiányra is rámutatott néhány válaszadó, kiemelve, hogy a fogyatékossgal élő fiatalok bevonása legalább ugyanannyira múlik az adott szervezet attitűdjén, mint az anyagi erőforrásokon.

Abban minden válaszadó egyetértett, hogy egy kevesebb lehetőséggel rendelkező fiatal az Erasmus+ valamint az Európai Szolidaritási Testület programjaiban való részvételtől rendkívüli mértékben profitálhat, kezdve a készségei fejlődésétől, egy egészen más szemléletmód kialakításáig.

Az egyes szektorokra vonatkozó javaslatok

Köznevelési szektor:

- a fizikai akadálymentesítésen (pl. rendezvények alkalmával) túl a módszerek, kommunikációs eszközök hozzáférhetőségének növelése (pl. online is elérhető webináriumok révén, a rendezvényeken kevesebb lehetőséggel rendelkező résztvevők aktív bevonása a lebonyolításba, az események megalkotása során a célcsoportok bevonása a konzultációkba, a Nemzeti Iroda kommunikációs anyagaiban a sokszínűség célzott megjelenítése);
- inklúziós témájú rendezvények szervezése tapasztalatmegosztás, kapcsolatépítés, együttműködés céljából szervezetek, szakemberek számára;
- a több szektorral egyaránt dolgozó szervezetek kapcsolatépítésének támogatása;
- Magyarországon szervezett, magyar szervezeteknek szóló, könnyen elérhető, hozzáférhető, nemzetközi partnerkereső szemináriumok szervezése;
- inklúziós témájú vagy ezen a területen erős, már lezárt projektek célzott meghirdetése,
- kevesebb lehetőséggel rendelkező „nagykövetek” toborzása, rendezvényekre történő meghívása, akár a későbbiekben szakértőként való alkalmazása;
- a Program keretében készült, inklúziós témában született kiadványok magyarra fordítása;
- folyamatos tájékoztatás inklúziós témában, célzottan az érintett célcsoportokkal foglalkozó szervezetek irányába is, kiemelve a program előnyeit;
- hangsúlyos tájékoztatás a pályázók számára arról, hogy a részvételnek nem feltétele egyéni hozzájárulás fizetése, költpénz biztosítása a család által;
- a diákok részvétele során a jelentkezési folyamatot olyanra kell tervezni, hogy azon egyenlő esélyekkel végighaladassanak azok is, akik gyenge, hiányos alapkészségekkel, idegen nyelvtudással rendelkeznek, illetve hasonló eljárásokban járatlanok;
- a magas szintű digitális kompetenciák, valamint saját eszközök és internetkapcsolat megléte nem a részvétel alapfeltétele, törekedjenek változatos, többféle bekapcsolódási lehetőséget nyújtó projektformátum(ok) választására, melyekkel többféle résztvevő többféle szükségletére tudnak reagálni;
- ne tegyék kötelező elvárássá a jelentkezők felé a részvétel előtt álló akadályok legszükségesebbnél mélyebb bemutatását, alátámasztását;
- személyes példák bemutatása, az érintett célcsoportok bevonása már a tevékenységek tervezésébe, a téma, a módszerek kiválasztásába;
- szükség esetén intenzívebb előzetes és nyelvi felkészítés;
- szükség esetén több kísérő és tolmács biztosítása stb.;
- A Nemzeti Iroda társadalmi befogadás területén létrehozott szakértői hálózat (expert pool) bővítése olyan érintett, személyes élettapasztalattal rendelkező szakemberekkel, akik szakértelmükkel és megélt élettapasztalataikkal tudják növelni a különböző workshopok, szakmai továbbképzésének minőségét és változatosságát

Szakképzési szektor:

- jó gyakorlatokat bemutató esettanulmány vagy gyűjtemény megalkotása a témában jártas szervezetek bevonásával, a szervezetek tudásának népszerűsítése különböző rendezvények alkalmával;
- a hátrányos helyzetű célcsoportokkal foglalkozó szervezetek és munkatársaik nemzetközi mobilitásának növelése;
- személyes élettapasztalattal rendelkező vagy érintett szakértők bevonása;
- a célcsoport átfogó bemutatása a pályázók számára;
- Erasmus+ pályázati források felhasználásának lehetőségének promóciója a nagyobb léptékű szakmai fejlesztési programok előkészítésekként a hátrányos helyzetű célcsoportok bevonását lehetővé tevő strukturális változások érdekében;
- a Programban elérhető kiegészítő anyagi támogatás formáinak promóciója.

Felnőtt tanulási szektor:

- a képzés, illetve a Programban történő részvétel rövidtávú pozitív hatásainak ismertetése, hangsúlyozása, promóciója;
- a Programban elérhető kiegészítő anyagi támogatás formáinak promóciója;
- a digitális és/vagy virtuális megvalósítás lehetőségek bemutatása jó gyakorlatokon keresztül;
- a pályázók különböző készségeinek (pályázatírás, idegennyelvtudás) folyamatos fejlesztése, ezekhez képzési alkalmak biztosítása;
- a pályázók számára információs alkalmak rendezése, kiadványok megalkotása, módszertani tanácsok megfogalmazása a kevesebb lehetőséggel rendelkező résztvevők bevonását illetően;
- a célcsoportokat képviselő szervezetek intenzív támogatása: helyi szintű, lokális projektötlet generálási alkalmak, segítségnyújtás a megfelelő szükségletelemzés megalkotásában, a társadalmi inklúzióval kapcsolatos ismeretátadás, kevés képviselettel bíró, kevesebb lehetőséggel rendelkező csoportokkal foglalkozó szervezetek aktívabb bevonása a rendezvényekbe;
- érdekképviselői szervek, civil szervezetek, döntéshozók, oktatási intézmények célzott felkeresése és a Program átfogó bemutatása;
- nemformális tanulási eredmények hazai elismertségének támogatása, előmozdítása;
- inklúziós projektek közötti kapcsolatépítés, hálózatosodás segítése;
- akadálymentesítés biztosítása a rendezvények során (akár előzetes igényfelmérés alapján), valamint a kommunikációs csatornákon (átlátható formátumok, nagyobb betűtípus, színek stb.);

Felsőoktatási szektor:

- a pályázati felület további fejlesztése: pl. angol nyelven elérhető, illetve akadálymentesített pályázati rendszer (a felhívások és a dokumentumok jelenleg is elérhetőek angol nyelven);
- folyamatos kapcsolattartás a felsőoktatási Erasmus+ koordinátorokkal;
- rendszeres, szervezett találkozók (online és/vagy offline), a pályázati rendszerrel, pályázati felülettel kapcsolatos kérdések megválaszolása, tapasztalatcsere és jó gyakorlatok megosztása a célcsoportok hatékonyabb bevonásának érdekében;

- médiakampányokon keresztül minél több hallgató elérése és tájékoztatása az elérhető kiegészítő támogatásokról;
- online és offline anyagok készítése kimondottan az inklúzió elősegítésének érdekében;
- horizontális tapasztalatcsere a szektorok között, nemzetközi tapasztalatcsere (ACA Inclusion Working Group);
- az Oktatási Hivatal által készített EUROSTUDENT nemzetközi longitudinális kutatásban való részvétel, eredményeinek beépítése a következő projektevekbe;
- rövidtávú mobilitások népszerűsítése – akár kommunikációs kampányon keresztül is – a hagyományosan nem mobil csoportok számára;
- blended mobilitások népszerűsítése – akár kommunikációs kampányon keresztül is – a hagyományosan nem mobil felsőoktatási szereplők számára;
- a fogyatékosággal vagy tartós betegséggel élő kiutazók számára elérhető pénzügyi kiegészítő támogatás lehetőséget teremt a személyi segítők támogatására, a pályázati felhívás jelenleg is lehetővé teszi az egyéni segítők kiutazását, de a hirdetés folyamán, informális csatornákon is ki kell emelni a lehetőséget;
- felsőoktatási intézmények inklúziós stratégiájának megismerése; az intézményekben van-e dedikált kolléga (esélyegyenlőségi/ fogyatékosügyi koordinátor/ szervezet), aki az érintett hallgatókkal foglalkozik, illetve az intézményi inklúziós stratégiát kidolgozza, megvalósítását felügyeli;
- együttműködés elősegítése a felsőoktatási intézmények mobilitást megvalósító nemzetközi irodái és esélyegyenlőségi (fogyatékosügyi) szervezeti egységek munkatársai között;
- javasolt további, a felsőoktatáshoz történő hozzáférést és felsőoktatásban való részvételt vizsgáló kutatások támogatása, valamint meglévő szakmai anyagok publikálásának támogatása, melyek célirányosan a nemzetközi mobilitás vonatkozásával foglalkoznak;
- tudatosságnövelő, tudásbővítést támogató workshop megvalósítása az inklúzió területén a nemzeti irodák és felsőoktatási intézmények munkatársainak, illetve a pályázatokat értékelő szakemberek számára tudatosságnövelő, tudásbővítést támogató workshop megvalósítása a társadalmi befogadás és sokszínűség területén.

Ifjúsági szektor:

- Rendezvények, szemináriumok hozzáférhetőségének növelése:
  - a hozzáférési igények sokféleségének figyelemmel kísérése, és ezekre reagálás: a hagyományosan idesorolt, mozgássérült, látássérült, hallássérült személyek számára megvalósuló akadálymentesség mellett ide tartozhat a módszerek, formátumok, a kommunikáció stílusának megválasztása, online vagy offline is megszervezett, Budapesten kívülről, illetve otthonról is könnyen elérhető konferenciák, webináriumok szervezése;
  - események tematikájának kialakításában konzultáció, együttműködés a célközönség képviselőivel, igényeik, érdeklődésük középpontba állításával, a meghívott előadók, panelvendégek, facilitátorok, stb. körében tudatosan, célzottan, minden esetben kevesebb lehetőséggel rendelkező személyek bevonása;
- Szervezetek közötti kapcsolat erősítése, szektorokon átívelően:
  - inklúziós témájú események, találkozók megvalósítása, ami találkozási, tapasztalatmegosztási

alkalmat biztosíthat az inklúzió területén már jártasabb szervezeteknek, szakembereknek, egyben tanulási, módszertani fejlődési alkalmat, esetleg együttműködési lehetőségek keresésére biztosíthat alkalmat a még csak érdeklődőknek;

- a részben azonos célcsoporttal dolgozó szektorok közti kapcsolatteremtés, kapcsolatépítés elősegítésével, hogy ezáltal potenciálisan támogassa:
  - a nemzetközi projektekben általában jártasabb ifjúsági szervezetek figyelemfelhívó, tájékoztató, toborzó munkáját és oktatási-képzési intézményekkel való tudásmegosztását;
  - az esetlegesen együttműködésben megvalósítható projektek tervezését;
  - az oktatásban részt vevő tanulók nemzetközi tapasztalattal már rendelkező kortársaiktól hallhassanak a programokban rejlő lehetőségekről, személyes példákat lássanak-halljanak;
  - a köznevelés és az ifjúsági szektor közti kapcsolatépítés egyben az Iskolai Közösségi Szolgálat szervezésének feladatait is támogathatja a pedagógusok és tanulók oldaláról, és akár az Európai Szolidaritási Testület keretében végzett önkéntesség felé is utat nyithat;
- a kevesebb lehetőséggel rendelkező (KLR) személyekkel dolgozó, de pályázati szakértelemmel még nem rendelkező szervezetek pályázati kapacitásának fejlesztése időigényes folyamat, hatékonyabb megközelítés lehet, ha a pályázati szakértelemmel rendelkező és az inklúziós, KLR személyekkel dolgozó szervezetek kölcsönösen megosztják egymással erőforrásaikat és szakértelmüket, és közösen pályáznak partnerségben;
- Magyarországon, magyar szervezeteknek könnyen elérhető nemzetközi partnerkereső szemináriumok szervezése;
- Jó példák azonosítása, bemutatása:
  - sikertényező azonosítása, az immár pályázásban, megvalósításban és egyúttal inklúzió és diverzitás területén is erős szervezetek sikereinek hátterét, feltételeit érdemes megismerni, és ennek tanulságait a többi szervezet támogatásában felhasználni;
  - a kevesebb lehetőséggel rendelkező (KLR) résztvevőkkel való munkában/inklúziós területen sikeres gyakorlatok, szervezetek bemutatása;
  - nagykövetek és tapasztalati szakértők: olyan projektrésztvevők és projektmegvalósítók toborzása és/vagy célzott meghívása, akik maguk is kevesebb lehetőséggel rendelkeznek, és a különféle pályázattípusokkal kapcsolatban saját tapasztalatokat szereztek;
- Módszertani támogatás:
  - a kiadványok magyar nyelvre fordítása;
  - teljesen kezdő szervezeteknek „0. szintű” online tréning/tájékoztató alkalmak eseti szervezése, illetve önjáró módon elvégezhető rövid online kurzus létrehozása, benne kiemelve az inklúziós szempontokat;
  - tréning szervezése az inklúziós szempontok gyakorlati érvényesítéséről, KLR résztvevők bevonására vonatkozó ajánlások megfogalmazása a pályázók, projekttervezők felé.

Kommunikáció

- a fizikai akadálymentesítésen (pl. rendezvények alkalmával) túl a módszerek, kommunikációs eszközök hozzáférhetőségének növelése (pl. online is elérhető webináriumok révén), amennyiben a rendezvény témája miatt indokolt, akkor kevesebb lehetőséggel rendelkező résztvevők aktív bevonása az előkészítésbe, lebonyolításba;
- kiegészítő támogatások hirdetésének monitorozása;
- a kommunikációs és disszeminációs anyagok szövegezésében odafigyelnek az inklúzív nyelvezet alkalmazására.

Cselekvési terv, nyomon követési lehetőségek

Cél meghatározása:

A potenciális pályázók és a projektmegvalósítók, valamint közvetlenül, a kevesebb lehetőséggel rendelkező személyek informáltabbak, tájékozottabbak legyenek az elérhető támogatásokról, pályázati lehetőségekről.

INDIKÁTOR:

- Inklúziós témájú pályázatok számának növekedése (horizontális prioritás, téma);
- inklúziós témájú támogatott projektek száma (horizontális prioritás, téma);
- kevesebb lehetőséggel rendelkező résztvevők számának növekedése (saját bevallás alapján, inklúziós támogatás igénylése).

TEVÉKENYSÉG:

- Átfogó tájékoztatás az elérhető inklúziós lehetőségekről magazincikkekben, hírlevélben, közösségi médiában (videók, interjúk, projektbemutatók);
- akadálymentesített kiadványok megalkotása (nyelvezet, vizuális elemek, betűméret stb.);
- „példaképek” bemutatása: érintett személyek és inklúzióban sikeres projektek egyaránt;
- célzott megkeresések: érintett régiók vagy a célcsoporttal foglalkozó szervezetek, szakemberek irányába;
- konkrét tippek a pénzügyi tervezés vonatkozásában;
- kevesebb lehetőséggel rendelkező „nagykövetek” választása, bevonása rendezvényekbe, eseményekbe;
- az inklúziós SALTO által készített, szakmai témájú kiadványok magyarra történő lefordítása;
- rendszeres (online) találkozók szervezése a felsőoktatási Erasmus+ koordinátorokkal inklúziós témakörben;
- horizontális tapasztalatcsere a szektorok között, nemzetközi tapasztalatcsere, ilyen témájú TCA-kba való bekapcsolódás;
- disszeminációs stratégia fejlesztésének támogatása: a célközönség bővítése;
- intézmények, szervezetek támogatása, az Erasmus+ projektek megvalósításához kapcsolódó, esélyegyenlőségi stratégia megalkotásában (nem kötelező jelleggel, elsősorban abban az esetben, ha speciális célcsoportot terveznek bevonni a megvalósítás során).

IDŐTARTAM/ÜTEMEZÉS:

- Folyamatos (pályázati tájékoztatók);
- középtávú cél: 2024 végéig megvalósítható;
- Folyamatos (lehetséges „jelöltek” megjelenése esetén);
- Folyamatos (pályázati infókampány részeként);
- Folyamatos (pályázati segédletek);
- Folyamatos (amennyiben a rendezvény tematikája indokolja);
- Folyamatos (megjelenő nemzetközi kiadványok függvényében);
- Középtávú: rendszeresség kialakítása 2024 végéig;

- Folyamatos (tudásmegosztók alkalmak, policy rendezvények szervezése, TCA-kon való részvétel biztosítása);
- középtávú cél: 2024 végéig megvalósítható;
- középtávú cél: 2024 végéig megvalósítható

NYOMON KÖVETÉS, ÉRTÉKELÉS MÓDJA:

- Rendszeres időközönként végzett statisztikai és szakmai elemzés: pl. kommunikációs anyagok megjelenésének gyakorisága, száma; akadálymentesítés a megvalósíthatóságának elemei; rendezvények száma, résztvevők visszajelzései alapján; magyarra fordított anyagok minősége, felhasználása pályázói visszajelzések alapján.

Cél meghatározása:

A pályázók, projektmegvalósítók motiváltabbakká váljanak kevesebb lehetőséggel rendelkező résztvevők bevonására.

INDIKÁTOR:

- Kevesebb lehetőséggel rendelkező résztvevők számának növekedése (saját bevallás alapján).

TEVÉKENYSÉG:

- Módszertani segítségnyújtás: jógyakorlatok megosztása, inklúziós témájú TCA tréningeken való részvétel biztosítása, inklúziós témájú, a Programhoz szorosan kapcsolódó szakmai dokumentumok fordítása, elérhetővé tétele, promóciója;
- anyagi támogatás formáinak promóciója, a pályázók támogatása a pénzügyi tervezés vonatkozásában inklúziós projektek esetében;
- a célcsoportokkal foglalkozó szervezetek és pályázók célzott megkeresése, támogatása, hálózatépítési és tudásmegosztó lehetőségek biztosítása számukra;
- rendszeres (online) találkozók szervezése a felsőoktatási Erasmus+ koordinátorokkal az adott témakörben;
- blended és rövid távú mobilitások népszerűsítése: felsőoktatás, felnőtt tanulás, szakképzés, köznevelés területén.

IDŐTARTAM/ÜTEMEZÉS:

- Folyamatos (rendelkezésre álló anyagok, jógyakorlatok függvényében);
- Folyamatosan (promóciós anyagok kidolgozása, pályázói tájékoztatás);
- Folyamatos (partnerkeresési alkalmak, TCA eseményeken való részvétel függvényében);
- Középtávú cél: rendszeresség kialakítása 2024 végéig
- Folyamatos (pályázói tájékoztatás, promóció részeként)

NYOMON KÖVETÉS, ÉRTÉKELÉS MÓDJA:

- Rendszeres időközönként végzett statisztikai és szakmai elemzés: pl. kommunikációs anyagok megjelenésének gyakorisága, száma; rendezvények száma, résztvevők visszajelzései alapján; magyarra fordított anyagok minősége, felhasználása pályázói visszajelzések alapján.
- Középtávú célok esetén időközi felülvizsgálat.

Cél meghatározása:

A kevesebb lehetőséggel rendelkező résztvevők motiváltabbakká válnak a projektekben és a mobilitásokon való aktív részvételre.

INDIKÁTOR:

- Kevesebb lehetőséggel rendelkező résztvevők számának növekedése a projektekben (saját bevallás alapján).

TEVÉKENYSÉG:

- Jógyakorlatok, kevesebb lehetőséggel rendelkező példaképek, „nagykövetek” bemutatása (cikk, rendezvények, hírek, tematikus kiadványok);
- akadálymentesített, könnyen hozzáférhető, célzott információnyújtás és rendezvények;
- a Programban elérhető kiegészítő anyagi támogatások promóciója;
- a Nemzeti Iroda weboldalain akadálymentesített információk elérhetővé tétele;
- blended és rövid távú mobilitások népszerűsítése: felsőoktatás, felnőtt tanulás, szakképzés, köznevelés területén;
- nemformális tanulási eredmények hazai elismertségének támogatása, elősegítése.

IDŐTARTAM/ÜTEMEZÉS:

- Folyamatos (rendelkezésre álló anyagok, jógyakorlatok függvényében);
- középtávú cél: 2024 végéig megvalósítható;
- Folyamatos (pályázati tájékoztatás);
- Folyamatos (pályázói tájékoztatás, promóció részeként)
- középtávú cél: 2024 végéig szakpolitikai javaslatlattétel elkészíthető

NYOMON KÖVETÉS, ÉRTÉKELÉS MÓDJA:

- Rendszeres időközönként végzett statisztikai és szakmai elemzés: pl. kommunikációs anyagok megjelenésének gyakorisága, száma; akadálymentesítés a megvalósíthatóságának elemei, rendezvények száma, résztvevők visszajelzései alapján; magyarra fordított anyagok minősége, felhasználása pályázói visszajelzések alapján.
- Középtávú célok esetén időközi felülvizsgálat.

Cél meghatározása:

A projektmegvalósítók kompetensebbekké válnak a kevesebb lehetőséggel rendelkező csoportok bevonása és az inkluzív projektmegvalósítás vonatkozásában.

INDIKÁTOR:

- Kevesebb lehetőséggel rendelkező résztvevők számának növekedése (saját bevallás alapján);
- inklúzió témájú projektek színvonalának emelkedése (záróbeszámoló pontszám).

TEVÉKENYSÉG:

- Tréningek, partnerkereső alkalmak biztosítása, hálózatosodás elősegítése rendezvények alkalmával;
- tréningek szervezése, ahol gyakorlati tanácsokat, ajánlásokat kaphatnak a pályázók az inkluzív projektekről;
- módszertani segítségnyújtás: jógyakorlatok megosztása, inklúziós témájú TCA tréningeken való részvétel biztosítása, inklúziós témájú, a Programhoz szorosan kapcsolódó szakmai dokumentumok fordítása, elérhetővé tétele, promóciója;
- szervezeti támogató események, érzékenyítő módszertani tréningek szervezése;
- inklúziós tevékenységet támogató képzések a kollégák számára.

IDŐTARTAM/ÜTEMEZÉS:

- Folyamatos (partnerkeresési alkalmak, TCA eseményeken való részvétel függvényében);
- Folyamatos (tudásmegosztók alkalmak, policy rendezvények szervezése, TCA-kon való részvétel biztosítása);
- Folyamatos (TCA-kon való részvétel biztosítása, illetve a megjelenő nemzetközi kiadványok függvényében);
- Folyamatos (tudásmegosztók alkalmak, policy rendezvények szervezése)

NYOMON KÖVETÉS, ÉRTÉKELÉS MÓDJA:

- Rendszeres időközönként végzett statisztikai és szakmai elemzés: pl. kommunikációs anyagok megjelenésének gyakorisága, száma; akadálymentesítés a megvalósíthatóságának elemei, rendezvények száma, résztvevők visszajelzései alapján; magyarra fordított anyagok minősége, felhasználása pályázói visszajelzések alapján.
- Középtávú célok esetén időközi felülvizsgálat.

Cél meghatározása:

A Nemzeti Iroda rendezvényei, kiadványai, gyakorlatai befogadóbbakká, akadálymentesítettekké válnak. A külső szakértők és az Nemzeti Iroda munkatársai tájékozottabbak a kevesebb lehetőséggel rendelkező csoportok bevonásával kapcsolatban.

INDIKÁTOR:

- Belső tréningek száma;
- visszajelzés a munkatársaktól (visszajelző kérdőív);
- érintett személyek aránya a rendezvényeken és a szervezés során (saját bevallás, rendezvényes adatok).

TEVÉKENYSÉG:

- Szakértők célzott felkészítése, a szakértői felkészítés részeként kiemelt téma az inklúzió is;
- akadálymentes rendezvények és kiadványok megvalósítása (formátum, nyelvezet, vizuális elemek tekintetében is);
- a rendezvények előkészítésébe, lebonyolításába kevesebb lehetőséggel rendelkező résztvevők bevonása, amennyiben a rendezvény profilja igényli;
- inklúziós témájú kutatások támogatása, lebonyolítása, pl. LTA, TCA tevékenység keretén belül.

IDŐTARTAM/ÜTEMEZÉS:

- Folyamatos (szakértői felkészítő alkalmak részeként);
- Középtávú cél: a megvalósítás elemeinek biztosítása 2024 végéig;
- Középtávú cél: amennyiben a rendezvény tematikája igényli, megvalósítható 2024 végéig;
- Hosszútávú cél: ilyen jellegű LTA-ba való bekapcsolódás, TCA tevékenység 2027 végéig megvalósítható

NYOMON KÖVETÉS, ÉRTÉKELÉS MÓDJA:

- Rendszeres időközönként végzett statisztikai és szakmai elemzés: pl. kommunikációs anyagok megjelenésének gyakorisága, száma; akadálymentesítés a megvalósíthatóságának elemei, rendezvények száma, résztvevők visszajelzései alapján; magyarra fordított anyagok minősége, felhasználása pályázói visszajelzések alapján.
- Középtávú célok esetén időközi felülvizsgálat